

Ես յետ ուզեցի իմ Թարգմանությունը վարդեան մտածեցի, որ տանը իմ երեխանք ինձ ուզատում են... պատուի զգացմանը յաթիվեց, զուրկ առաւ և գուրս եկայ, «Համբ» պատուէ լինի նա, ով չը գովաբանէ այս գործողներին «կոյր» պիտի լինի նա, ով չը տեսնէ դրանց բարի գործը... «խուլ» պիտի լինի, ով չը տեսնէ փառաբանութիւնը... Ես այտանդ իմ ողնաշարիս վրա զգայի թէ ինչ կը լինէր այդ դեօք մի ազնիւ օրինորդի դրութիւնը այսպիսի ազգային գործողներ յէջ...

Ի. Տէր-Մատնաճատրեան

սը մի որ և է երկիր նուաձէ Բարկանեան թերակղզու վրա Արիւսական և Էգէյան ծովերի ափերին: Բարձր Հայմերէ այդ նախագիծը ուրախութեամբ է ընդունել և բանակցութիւնները այդ նոր համաձայնութեան պայմաններէ մասին երկի շուտով կը սկսվին: «Post» լրագիրը հաւատարմութեամբ է, որ այդ տեղեկութիւնը նա ստացել է հաստատ աղբիւրներէ: Այդ տեղեկութեան հետ կից լրագիրները հաղորդում են, որ օգոստոսին իտալական թագաւոր Հումբերտ կողմէն իշխող գերմանական և աւստրիական կայսրներէ հետ տեսակցութեամբ համար Մի և նոյն ժամանակ իտալական «Opinione» լրագիրը ապացուցանում է, որ անհրաժեշտ է մի դաշնագրութիւն կապել իտալիայի և Աւստրո-Ունգարիայի մէջ Բալկանեան գործերի մասին:

ՅՈՒՆՍԻԱ

Յուլիսի 14-ի տօնը փարիզի մէջ մեծ շքեղութեամբ կատարվեցաւ: Ամենքի հետաքրքրութիւնը գրաւում էր Լօնշանի զօրախաղը: Երկրորդ ժամին սկսեցին զօրքերը հաւաքվել և իրանց տեղերը բռնել: Այնուհետեւ եկան Լէօն Սէ և Գամբետա բազմաթիւ պատուաւոր պահապաններով: Նրանք տեղ բռնեցին պաշտօնական անձանց համար պատրաստված ծածկոյի տակ, որտեղ հաւաքվել էին օտար պետութիւններէ ներկայացուցիչները և Ֆրանսիական ժողովների անդամները: Ժամի երկուսին, լինելով դանօթներ արձակելով և փողեր հնչեցնելով, յայտնեցին հանրապետութեան նախագահի գալուստը: Նախագահի կառքի մէջ նստած էր մինիստր Ֆերրի, իսկ միւս մինիստրները և բարձրաստիճան անձինք հետեւում էին կառքին: Այնուհետեւ եկան պատերազմական մինիստր Ֆարր և երաժշտութիւնը սկսեց Մարսելիեզ ամեն: Զօրախաղը այս անգամ աւելի լաւ անցաւ քան թէ անցեալ տարին: Երեւում էր, որ Ֆրանսիական զօրքերը մեծ առաջադիմութիւն էին գործել: Հանրապետութեան նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց պատերազմական մինիստրին և հեռացաւ: Ամբողջ անդադար կանչում էր «կեցցէ հանրապետութիւնը»: Երբ վերադառնում էր Գամբետա, ժողովուրդը պատուեց նրան, աղմկալի ցոյցեր անելով: Արարքներով արձանի առաջ ցոյցեր եղան ի յիշատակ Էլզաս-Լոտարինգիայի, բայց այս տարին այդ ցոյցերը առաջվայ պէս աղմկալի և ոգևորված չէին: Կոմունիստների ցոյցերն էլ աննկատելի կերպով անցան:

Ալժիրից ստացված տեղեկութիւնների համեմատ Բու-Ամեմ նորից աղաւթեցաւ Ֆրանսիական զօրքերի հալածանքները: Լրտեսները տեղեկացել են, որ նա ուղևորվել է դէպի հիւսիս արևելք, որպէս զի ջարդի Ֆրենդի մէջ հաւաքված Ֆրանսիացիներին հաւատարմութեամբ 1000 արարներին: Բու-Ամեմ իր ձեռքի տակ ունի 1200 հետևակ և 1500 հեծելազօրք: Տունիսի բոլոր ցեղերը կրկին են ընդդիմանալ եւրոպացիներին: Ֆրանսիացիները Տունիսի մէջ հանդիսով կատարեցին իրանց ազգային տօնը:

Շուվային մինիստրը Սֆակսից ստացաւ հետեւեալ հեռագիրը. Ֆրանսիական նաւատորմը հինգշաբթի հասաւ Սֆակս, իսկ ուրբաթ սկսեց ուժեղանալ քաղաքը և պատրաստութիւն տեսնել յարձակման համար: Այսօր, շաբաթ, Ֆրանսիական զօրքերը յարձակվեցին Սֆակսի վրա և գրաւեցին նրան: Ապստամբները քաջութեամբ ընդդիմադրում էին Ֆրանսիացիներին կողմից սպանված են 8 մարդ և 40 վիրաւորված:

Մինիստրների խորհրդի մէջ ներքին գործերի մինիստր Կոստան ներկայացրեց նահանգական պրեֆեկտների զեկուցումը յուլիսի 14-ի տօնի պատճառով: Այդ զեկուցումից երեւում է, որ ազգային տօնը ամեն տեղ մեծ շքեղութեամբ է կատարվել: Այնու ամենայնիւ մի քանի տեղ հակահանրապետական ցոյցեր են կատարված: Ի միջի այլոց Սրանտի մէջ տեղական գատարանի նախագահը կտրեց այն թելը, որի վրա պէտք է լայտներներ կապվէին դատարանը զարդարելու համար: Հեծելազօրքի մի քանի օֆիցերներ հրաժարվեցան տօնին մասնակցելուց և արգելեցին զինուորային զօրս գալ զօրանոցները: Այսպիսի դէպքեր շատ քիչ են պատահել և նրանք ոչինչ ազդեցութիւն չէին կարող ունենալ հասարակութեան վրա:

ՆԱԽԱԿ ԱՅՍՏՐԻԱՅԻՑ

Վիեննա, 12 յուլիսի

Չեր թղթակցը փարիզից հաղորդած էր ձեռք, որ երեւելի ֆրանսիացի արեւելագետ և հայագետ պ. Կիւլօրիէ գիտաւորութիւն ունի հրատարակել փարիզում մի ֆրանսիէն թերթ, որ լինէր թերթաց հայերի շահերի պաշտպան: Եւ ինքս համակրելով այդ տեսակ գործին, բացի պ. Կիւլօրիէից, ամեն ջանք գործ դրեցի որպէս նրան համոզել որ հիմնի կամ առանձին թերթ ֆրանսիէն լեզուով, որ լինէր թերթաց հայերի թարգման, կամ բայ անի արդէն եղած մի օրաթերթի մէջ մի բաժին, ուր կարելի լինէր զետեղել թերթաց Հայոցապետին նպատառը այլ և այլ յօդուածներ:

Փարիզ եղած ժամանակս, տեղեկանալով որ պ. Պոլարի հայերը մերժել էին պ. Կիւլօրիէին որ և է ներթական կամ բարոյական նպատակ հասցնել իր մտադրած թերթը հիմնելու համար, տեղեկանալով մի և նոյն ժամանակ ձեռք թղթակցի գրուածից որ 200 բաժանորդ բաւական էր պահպանել այդ տեսակ հրատարակութիւն, եւ անհամար դիմեցի յարգելի հայագետին, խոստանալով վճարել իրան որ և է ճանապարհով 200 բաժանորդի գումարը: Մի և նոյն ժամանակ պատմեցի նրան, որ «Մշակի» միջոցով արդէն արձարծվում է այդ խնդիրը ուսումնասիրել մէջ: Քաջաբովելով իմ խօսքերից պ. Կիւլօրիէ սկսեց բանակցել մի հրատարակիչ հետ, բայց զօրազօր գործը զուլս չեկաւ, որովհետեւ յայտնվեցաւ որ մի նոր օրագիր հիմնելու համար նշանաւոր գումար է հարկաւոր: Ապա խնդրեցի մի տարածված լրագրի խմբագրին էլ նուիրել իր ամենօրեայ թերթի մի էջ թերթաց հայերի գործի պաշտպանութեանը: Նա խոստացաւ ինձ երբեմն յօդուածներ հրատարակել, որոնք կը վարձատրվեն:

Փարիզից եկաւ Վիեննա և տեսակցեցայ այստեղ հրատարակիչը «Journal d'Orient» շաբաթաթերթի խմբագրի հետ: Այդ թերթը ուղարկվում է նախարարներին, դեսպաններին և քաղաքական այլ բարձր շրջաններ: Արեւելեան խնդրի վերաբերութեամբ թերթը հետեւում է Ռուսաստանին բարեկամ քաղաքականութեանը: Խօսեցի խմբագրի հետ և սա համաձայնեց չարունակ պաշտպանել իր թերթի մէջ թերթիչի հայերին, դարձաւ ռուսաց կառավարութիւնը հայերին բարեկամ և պաշտպան ճանաչելով, ի հարկէ:

Այսօր ուղարկվեցաւ ձեռք և ուղիւնքներն այսօրվայ № 30, իբրեւ օրինակ և այս ձեռք կը շարունակվի Միայն պէտք է ևս բաժանորդներ և թղթակցութիւններ, լրագիրը պահպանելու համար: Յոյս ունեմ, որ նրանք, որոնք պատրաստակաւ նուիրին յայտնեցին Կիւլօրիէի թերթը պահպանելու, այժմ կը պահպանեն Վիեննայի «Journal d'Orient» լրագիրը, որ յանձն առաւ հայոց օրգան դառնալու:

Կարող էք այդ թերթի համար բանալ բաժանորդագրութիւն: Կինը 8 բուրձ է տարեկան, կամ 4 բուրձ կէս տարվայ, այսինքն մինչև յունիս ամիսը 1882 թէ: Խորհուրդ եմ տալիս որ իսրաղերը ուղարկվեն «Մշակի» խմբագրութեանը, կամ բաժանորդները կարող են փողը իրանց հասցնել ուղղակի Վիեննա ուղարկել: Հասցեն թէ բաժանորդ գրելու, թէ յօդուածներ հաղորդելու համար հետեւեալն է Vienne (Autriche)

M. F. Salles, Rédacteur en chef du «Journal d'Orient» Rauhensteingasse, 10.

Այդ թերթի խմբագրի համար գտայ և մի թարգմանիչ հայոց լեզուից: Կարող էք յօդուածներ ուղարկել և հայերէն լեզուով: Նրանք կը թարգմանվեն: Բայց, ի հարկէ, աւելի լաւ է եթէ յօդուածները ֆրանսերէն գրված լինեն: Մեծ յոյս ունեմ որ «Journal d'Orient» բազմաթիւ բաժանորդներ կը գտնի ռուսահայերի մէջ, որոնք իրանց այդ տեսակ բարոյական և ներթական նըպատակով մեծ օգնութիւն կը տան պ. Սալլէսին և միջոց կը տան նրան օրինաւոր կերպով մշակելու հայոց խնդիրը:

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յայտնի է որ սոցալգրութեան գիւտից առաջ գրքերը տարածվում էին գրչազիր օրինակներով և օրինակելիս շատ և շատ սխալներ էին սպրդվում նրանց մէջ: Բոլոր հին յունաց, հռոմայեցոց և հայոց դասական հեղինակութեանց օրինակները, որ այժմ գտնվում են այլ և այլ գրատուններում, լինն են սոցալգրական, կամ, աւելի ճիշտն ասել՝ ձեռագրական վրիպակներով: Հին հռոմայեցի մատենագիր Ֆերենտիուսի գրուածքներում, որոնք միայն վեց կտոր են, կան 30,000 տարբեր ընթերցուածներ: Այս ընդհանուր վիճակից դիմել չեն մնացել և Ս. Գրքի օրինակները թէ նրա յունարէն, թէ հայերէն օրինակները, այնպէս որ այսօր էջմիածնում եղող 4-500 ձեռագիր Նոր Կտակարաններից մէկը բաւ առ բաւ մի և նոյնը չէ մի ուրիշի հետ, ամեն մէկն ունի իր մասնաւոր տարբեր ընթերցուածները: Նոր Կտակարանի հին յունարէն ձեռագրներն էլ այդպէս այլ և այլ ընթերցուածներ ունենալով, այս վերջի ժամանակներում Ամերիկայում մի ուսումնական ժողով կայացաւ 300 տարի սրանից առաջ անգլիերէն լեզուով թարգմանված Նոր Կտակարանը բազմազեղ յունարէն ամենաճիշտ և ընտիր օրինակների հետ և ըստ այնմ սրբագրել անգլիերէնը: Այդ ժողովը երկար ժամանակ անձանձիր աշխատելուց և խզի մտքը քննելուց յետոյ ներկայացրեց անգլիերէն Նոր Կտակարանը իր արած ինչ ինչ փոփոխութիւններով: Ամերիկայի հռչակաւոր Չիկագո քաղաքում հրատարակուող միճանուս լրագիրը ակնկալուոյց սպասում էր ժողովի գործն աւարտելուն և իսկոյն առաւ ձեռագիրը և այդ ամբողջ Նոր Կտակարանը մի օրվայ մէջ տպելով իր լրագրի մի համարի հետք ուղարկեց իր 200,000 սոցալգրութեանը իրեն յաւելուած: Բոլոր սոցալգրութեանը 16 երես «Times» լրագրի գիրքով: Տպելու զբաղված էին 92 շաբող և 5 սրբագրիչ, սոցալգրութիւնը սկսվեց առաւօտեան ժամը 10-ին և վերջացաւ երեկոյեան ժամը 10 ին:

Հնարագետ ամերիկացիները մտադրվեցին Ատլանտեան օվկիանոսով օդային ճանապարհորդութիւն անել: Մէկ ժողովի մէջ, Նիւ-Եօրկում, պրոֆեսոր Ամուել Կինզ օդայնացի բարեկամները բաւական նշանաւոր գումար հաւաքեցին օդապարիկ շինելու համար, որի վրա կարելի լինի Ամերիկայից դէպի Եւրոպայ ճանապարհորդել: Կինզ միտք ունի, գոտապրելի օգնութեամբ չը թոյլ տալ որ օդը կարողանայ անցնել դնտակի պտտերի միջից և կարծում է որ վեց օր չարունակ կարողանայ օդի վրա մնալ:

Ինչպէս յայտնի է, դեռ ապրիլի 8-ին վախճանվեցաւ Չինաստանի կայսրուհին, բայց նրա մարմինը թաղուում եկող գարունից վաղ չի լինի: Կայսրուհուն զմուսեցին և դազաղի մէջ պառկեցնելով, զրեցին պալատի աղօթատան մէջ: Այնտեղ յաճախ դնում են Գլայսերական ընտանիքի անդամները և զօնք են բերում հանգուցեալ լի նշխարներին: Այժմ արդէն սկսվեցան անգլիս պատրաստութիւններն ապագայ թագման համար:

Վիկտոր Հիւգօն արձան կանգնեցնելու համար կազմված մասնաժողովը հետեւալ նոր յայտարարութիւն հրատարակեց. «Փետրվարի 27-ին ամբողջ փարիզը և փարիզի հետ ամբողջ Ֆրանսիան և Ֆրանսիայի հետ միասին ամբողջ աշխարհը—տօնում էր ի պատիւ մեծ բանաստեղծի և մեծ քաղաքացու: Այդ օրը ժողովուրդը պահանջեց, որ դեռ եւս կենանք ժամանակ արձան

կանգնողի վիկտոր Հիւգօն: Այդ արձանը կը կանգնեցնուի ի պատիւ զարմանալի հանճարի, որ նուիրված էր ճշմարտութեան և արդարութեան գաղափարներին: Ստորագրութիւնը յուլիսի 14-ից բացվեցաւ:

Նէյշտանիում պատահած հակահրէական անկարգութիւնների մասին Վօլֆի ընկերութեանը հեռագրում են այդ քաղաքից հետեւալը: «Լրագրական երկու հրէայ աշխատակիցների և մէկ քրիստոնեայի մէջ պատահած կռիւ պատճառով, որի ժամանակ քրիստոնեան եօթը վէրք ստացաւ զիւրում, անցած երկու զիշերները անկարգութիւններ պատահեցան: Հրէաների տների մի քանի ապակիներ կոտորեցին: Մօտ 20 կատաղիներ բռնատարված են:»

Ֆրանսիական լրագիրները հաղորդում են, որ յուլիսի 13-ին Փարիզում մեռաւ ութսուն և չորս տարեկան հասակում ֆրանսիական ինստիտուտի անդամ և առաջին աստիճանի պատուաւոր Լէզիօնի չքանչանի ասպետ, Շարլ Ժիրօ: Նա փարիզի իրաւաբանական ֆակուլտետի պրոֆեսոր էր և բարձրագոյն կրթութեան ընդհանուր տեսուչ, և մի ժամանակ ազգային լուսաւորութեան մինիստր էր:

«ՄՇԱԿԻ» ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵՆԻՑ

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 18 յուլիսի. «Правит. Вѣстн.» լրագրի մէջ տպված է ներքին գործերի մինիստր կոմս Խլնատիկի հետեւեալ հեռագիրը յուլիսի 17-ից. «Թագաւոր Կայսր Իր Բարձր. Ընտանիքով այսօր առաւօտ հասան Մօսկվա: Կիմաւորութիւնը ուղեւորված էր: Նրանք այցելեցին մայր եկեղեցիները և Փրիշի եկեղեցին: Մօսկվայի քաղաքապետից աղ և հաց ընդունելուց յետոյ Թագաւոր Կայսրը ասաց. «Այն մեծ վիշտը տանելուց յետոյ, որ պատահեց ինձ, իմ ընտանիքին և ամբողջ Ռուսաստանին, եւ վերջապէս բաղդաւոր եմ, որ կարողացայ կատարել իմ փափագը և այցելել հին առաջնադաս մայրաքաղաքը: Շատ շնորհակալ եմ այն գեղեցիկ ընդունելութեան համար, որ արիք ինձ, Կայսրուհուն և Երեւթաներին: Հանգուցեալ Հայրս շատ անգամ շնորհակալութիւն է յայտնել Մօսկվային նրա հաւատարմութեան համար: Մօսկվան միշտ օրինակ է եղել ամբողջ Ռուսաստանի համար: Յոյս ունեմ, որ այսուհետեւ էլ այդպէս կը լինի և, ինչպէս առաջ Մօսկվան վկայել է, նոյնպէս էլ այժմ կը վկայէ, որ Ռուսաստանի մէջ Թագաւորը և ժողովուրդը կազմում են միահօգի և ամուր մի ամբողջութիւն:»

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 յուլիսի. «Правит. Вѣстн.» լրագրը տպեց հետեւեալ հեռագիրը Մօսկվայից յուլիսի 19-ից. «Թագաւոր Կայսրը Թագուհի Կայսրուհին և Մեծ Խշիւանները այսօր այցելեցին Սերգիեվսկայա Լաւրա վանքը: Միաբազմաբար օրհնեց նրանց ոսկեպատ պատկերներով ժողովուրդը ամեն տեղ նրանց Մեծութիւններին ոգևորված կերպով է ընդունում:»

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ, 20 յուլիսի. Պետական բանկի 5% ստանալը առաջին շրջանի արժէ 95 ռ. 75 կ., երկրորդ 94 ռ. 37 կ., երրորդ 94 ռ. 75 կ., չորրորդ 94 ռ. 25 կ., ներքին առաջին 5% փոխառութեան տոմսակը արժէ 225 ռ. 50 կ., երկրորդ 224 ռ. 25 կ., արեւելեան առաջին փոխառութեան տոմսակը արժէ 92 ռ. 12 կ., երկրորդ 92 ռ. 12 կ., երրորդ 92 ռ., ոսկի 7 ռ. 78 կ.: Ռուսաց 1 բուրձ Լօնդօնի վրա արժէ 25,59 պէնս, ռուսաց 100 ռ. Համբուրգի վրա արժէ 218 մարկ, 25 պֆ., փարիզի վրա արժէ 269 ֆրանկ 50 սանտիմ: Բորսայի տրամադրութիւնը ամուր է:

Խմբագիր—հրատարակող ԳՐԻԳՈՐ ԱՐՄԵՐՈՒՆԻ